

ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท

พันตำรวจตรีหญิง นัยนา เกิดวิชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974 - 634 - 154 - 5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONCEPTS OF MERIT AND NIBBANA
IN THERAVADA PHILOSOPHY

POLICE MAJOR NAIYANA GIRDWICHAI

A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirement

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1996

ISBN 974 - 634 - 154 - 5

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

นัยนา เกติวิชัย , พ.ต.ต.หญิง : ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONCEPTS OF MERIT AND NIBBANA IN THERAVADA PHILOSOPHY) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร. สุนทร ณ รั้งสี , อ. ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร. ประทุม อังนุโรหิต , 143 หน้า. ISBN 794 - 634 - 154 - 5

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพาน ในพุทธปรัชญาเถรวาท ในฐานะที่ต่างก็เป็นความคิดหนึ่งที่สำคัญมากในระบบปรัชญาเดียวกัน

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเรื่องวิธีการทำบุญ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ อันได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เป็นความคิดพื้นฐานที่มาของความคิดจากฆัณณิมาปฏิบัติ เช่นเดียวกับความคิดเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพานอันได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่วนความคิดเรื่องการให้ผลของบุญซึ่งเน้นถึงการให้ผลที่เป็นความสุขทางโลกียะในชาติปัจจุบัน และการให้ผลต่อการเกิดใหม่ในชาติหน้า ที่จะได้เกิดในสุคติเป็นมนุษย์หรือเทวดานั้น มิได้เป็นความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดเรื่องนิพพานอันเป็นภาวะที่พ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิดแต่อย่างใด เพราะการอธิบายถึงการให้ผลของบุญนี้ พระพุทธศาสนาอธิบายตามหลักความจริงของกฎแห่งกรรมอันเป็นกฎธรรมชาติ กล่าวคือเมื่อผู้ปฏิบัติลงมือทำความดีได้ในระดับหนึ่ง ผลที่เกิดจากการทำความดีนั้นย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้ามิได้สอนให้มนุษย์หยุดอยู่แค่การทำความดีในระดับบุญซึ่งเป็นโลกียะเท่านั้น แต่ทรงเน้นให้ก้าวสู่นิพพาน ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะสามารถปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หากมีบารมีที่ได้สั่งสมมาจากการทำบุญ เพราะฉะนั้นความคิดเรื่องการทำบุญและการให้ผลของบุญนี้ ในที่สุดแล้วจึงเป็นความคิดที่ส่งเสริมสนับสนุนและเป็นไปเพื่อความคิดเรื่องนิพพาน

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงสรุปผลได้ว่า ความคิดเรื่องบุญกับนิพพาน มีความสัมพันธ์ที่ประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน ไม่มีความคิดใดที่แยกอยู่ลอย ๆ หรืออยู่อย่างขัดแย้งกัน แต่เป็นความคิดที่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างดีที่สุดในระบบพุทธปรัชญาเถรวาท

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2538

ขอรับรองชื่อผู้พิมพ์ พ.ต.ต.หญิง เกติวิชัย
ชื่อผู้คัดงาจารย์ที่ปรึกษา สุนทร ณ รั้งสี
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ประทุม อังนุโรหิต

0510545 : MAJOR PHILOSOPHY
KEY WORD: MERIT / NIBBANA / THERAVADA

NAIYANA GIRDWICHAI , POL. MAJ. : THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONCEPTS OF MERIT AND NIBBANA IN THERAVADA PHILOSOPHY. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. SUNTHORN NA-RANGSI, Ph.D. CO-ADVISOR : ASSIST PROF. PRATOOM ANGURAROHITA, Ph.D. 143 pp. ISBN 974 - 634 - 154 - 5

The purpose of the research is to analyse the relationship between concepts of Merit and Nibbana in Theravada Philosophy, as both of them are the important concepts of the same system of thought.

As a result the research has revealed that the concepts of Merit called the Bases of Meritorious Actions or Punnakiriyavatthu which consist of donation (dana), precept (sila) and mind development (bhavana) are derived from the concepts of the Middle Way as well as the way of practice leading to Nibbana called the Noble Eightfold Path which consist of morality (sila) Meditation (samadhi) and Wisdom (panna). The result of the Merit in the form of mundane happiness in the present life and a happy state of life in the future birth whether one is going to be born a human being or a celestial being, has no contradiction with the concept of Nibbana which is the freedom from the Round of Rebirth. Buddhism explains that the Law of Karma is one fact of the law of nature. When one acts meritoriously, the desirable results will occur to him both physically and mentally. However, The Buddha does not only teach about the virtue for mundane happiness, but also for Nibbana by taking a serious practice which becomes easier for one who has accumulated the meritorious actions in the past. This concept of meritorious actions or Punna has undoubtedly supported the concept of Nibbana.

In conclusion, the relationship between the concepts of Merit and Nibbana are well-intergrated. None of them is an isolated or contradicted concept; they actually support each other in Theravada Philosophy.

ภาควิชา.....ปรัชญา
สาขาวิชา.....ปรัชญา
ปีการศึกษา.....2538

ลายมือชื่อผู้คิด.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือ จากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รั้งษ์ อาจารย์ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ของผู้วิจัย อาจารย์เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาพุทธปรัชญาให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสนใจในพระพุทธศาสนาและมีโอกาสได้เข้าใกล้พระธรรมคำสั่งสอนอันเป็นสิ่งที่มีความค่าที่สุดในชีวิต อาจารย์เป็นที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ พร้อมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ด้วยความเคารพ รักยิ่ง และขอให้อานุภาพแห่งความดีของอาจารย์ จงเป็นปัจจัยให้อาจารย์มีความสุข เจริญด้วยอายุ วรรณะ พละ ปฏิภาณ ธนสมบัติทั้งปวง

รองศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน อาจารย์ผู้ให้ความเมตตา และให้ความรู้ทางด้านปรัชญา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต อาจารย์ผู้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เนื่องน้อย บุญเนตร ได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์

พระมหาโกเมนทร์ ชินวงศ์ พระมหาไพรัชน์ เขียนวงศ์ และคุณสุภาวดี นัมคณิสสรณ์ กัลยาณมิตรที่ให้กำลังใจ ให้ความปรารถนาดี ให้ข้อมูลความรู้ และปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และเป็นผู้มีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คุณชาญณรงค์ บุญหนุน ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้ความสะดวกในการใช้ห้องและหนังสือของศูนย์พุทธศาสนศึกษา พลฯ หญิง นุจรินทร์ มากลาด ได้ช่วยพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความมีส่วนร่วมและตั้งใจจริง จนทำให้ผลงานเสร็จสิ้นทันตามกำหนดเวลาด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างมาก

ความกรุณาความดีมีน้ำใจที่ทุกท่านซึ่งได้กล่าวนามมานี้มีต่อผู้วิจัย ผู้วิจัยจะจดจำและระลึกถึงตลอดไป ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ ที่ได้อบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังให้ลูกมีความเข้มแข็ง และสามารถดำรงชีวิตในท่ามกลางกระแสแห่งความทุกข์ของการเวียนว่ายตายเกิดได้อย่างมีความสุขมากที่สุดเท่าที่ปุถุชนคนธรรมดาจะพึงมีได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ณ

บทที่

1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
แนวเหตุผล.....	2
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2. ความคิดเรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	4
ความหมายของบุญ.....	4
การเกิดขึ้นของบุญ.....	11
วิธีการทำบุญ.....	12
วิธีการทำบุญลำดับแรก : ทาน.....	16
วิธีการทำบุญลำดับที่สอง : ศีล.....	26
วิธีการทำบุญลำดับที่สาม : ภาวนา.....	32
การให้ผลของบุญ.....	36
การให้ผลของทาน.....	36
การให้ผลของศีล.....	48
การให้ผลของภาวนา.....	51
การให้ผลของบุญโดยองค์รวม.....	56
การให้ผลของบุญกับการเกิดใหม่.....	58

3. ความคิดเรื่องนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	73
ความหมายของนิพพาน.....	73
ประเภทของนิพพาน.....	79
ภาวะแห่งนิพพาน.....	81
วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพาน.....	85
อริยมรรคมีองค์ 8.....	86
สัมมาทิฐิ - ความเห็นชอบ.....	87
สัมมาสังกัปปะ - ความดำริชอบ.....	88
สัมมาวาจา - การเจรจาชอบ.....	89
สัมมากัมมันตะ - การกระทำชอบ.....	90
สัมมาอาชีวะ - การเลี้ยงชีพชอบ.....	90
สัมมาวายามะ - ความเพียรชอบ.....	90
สัมมาสติ - ตั้งสติชอบ.....	91
สัมมาสมาธิ - มีสมาธิชอบ.....	93
จากอริยมรรคสู่ไตรสิกขา.....	94
4. ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญา เถรวาท.....	102
บุญกับกุศล.....	104
ทานกับบุญ.....	110
บุญกิริยาวัตถุ 3 กับไตรสิกขา.....	113
การให้ผลของบุญกับนิพพาน.....	122
บุญกิริยาวัตถุ 3 หนทางสู่นิพพาน.....	129
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	132
สรุปผลการวิจัย.....	132
ข้อเสนอแนะ.....	137
รายการอ้างอิง.....	139
ประวัติผู้เขียน.....	143